

Att svara an

«Vi är de 99 procenten» OCCUPY WALL STREET

Ingenstans kan rösträtt tas för given, så dagarna före det svenska valet 2010 gick en grupp konstnärer, musiker och sångare ut för att pröva denna rätt. Den första plats vi valde för våra försök var gångvägen från Tegelbacken under Centralbron till Stadshuset, en av Stockholms mest omtalade och välbesökta byggnader. Utan ord ropade vi till varandra på längre och kortare avstånd, sjöng gemensamt eller enskilt i takt med omgivningens förändringar i en rytm där vi ständigt överröstades av biltrafik på omkringliggande leder och av tåg på bron ovanför gångtunneln. Alltmer medtagna och dämpade, hessa och vindpinade försökte vi förmå platsen att svara på tillrop men våra röster bars inte upp varken av platsens arkitektur eller funktion. Enbart med den lantliga rösttekniken kulning och blåsinstrumentet kohorn, som förr användes för att över stora avstånd samla ihop boskap och skrämja vilddjur, lyckades vi i någon mån överrösta den massiva ljudmiljön. I en tid när städer alltmer organiseras som en scenografisk fond för turism, kommers och betraktande är frågan vad rösträtt och yttrandefrihet innebär om vi inte hör varandras rop – och hur *an-svar* för det gemensamma uppstår om inget i miljön svarar an? Var finns de platser och den arkitektur som ger stöd åt olika röster, uttrycksformer och samspel mellan människor?

På Tahrirtorget i Egypten gav arkitekturen från 1960-talet kraft åt revolutionen genom att sprida och förstärka rösterna, menar en av landets ljudkonstnärer Mahmoud Refat. Mellan byggnaderna genljöd protester, medan rytmiska sånger, stampande fötter och tutande bilhorn kallade samman människor samtidigt som maktens vilddjur skrämdes på flykten. Rösterna i den arabiska våren ger eko över hela världen och överallt intas offentliga platser som rum för handling och samspel.

Även historiskt växte demokrati fram som en funktion av arkitektur och stadens organisation; torget i det antika Grekland gjorde det som namnet *agora* betyder – församlar, sam-

mankallar. Torget och dess omgivande byggnader för handel, rättsskipning, möten och ritualer blev liktydligt med det offentliga, där den fria mannen kunde företräda hela sitt hushåll, den ekonomiska enhet, inom vilken kvinnor och slavar sörgde för barnen och familjens kroppsliga behov av omvårdnad, mat och sömn i hemmet – det privata. Idag, när ekonomi fjärrar sig från det nödvändiga och inte längre handlar om att hålla och fördela gemensamma resurser, stödjer sig människor på gatans och det offentliga torgets underlag, äter, sover, sjunger och gör sig hemmastadda där. Utsattheten förenar de människor, vilka fattiga, arbetslösa, utan hem och rättigheter, höjer sina svaga röster i krav på en annan framtid med medborgarskap, bostäder, arbete, utbildning och vård. Skillnaden i arkitektur mellan de enkla tält som knappt skyddar mot vapen, kyla och naturens krafter, och omkringliggande byggnader i marmor, sten, glas och stål, exponerar ofantliga skillnader i levnadsvillkor men också maktens svaga punkter: instabiliteten i en ekonomi som bara inkluderar några få, och kraften i massornas vrede.

Mitt i den arabiska våren och finansmarknadens sammanbrott aktiverades även Brunkebergstorg i Stockholms centrum som en del av Occupy Wall Street-rörelsen. Jag använder ordet ockupation med en viss motvilja eftersom torget aldrig varit mer offentligt än under den så kallade ockupationen – ömt omvärdat och tryggt att röra sig över. Här sopades glas på nätterna, slagsmål avvärdades och ett lägmålt samtal om vår gemensamma framtid fördes vid alla tider på dygnet. I ett tappert försök att återta den offentliga platsen, som på allt fler platser privatiseras och byggs över för att tillgodose marknadens intressen blev maktfördelningens symbolik övertydlig med det låga tältlägret omringat av de massiva stenbyggnaderna Riksbankens och Swedbanks huvudkontor, som i bakgrunden förutsätter stadens kommersiella centrum. Med en bokstavligen stenhård arkitektur som omgärdar en liten kil av träd, gräs och en rund fontän, befolkas torget endast en gång om året, under



Över: Occupy Wall Street på Brunkebergstorg i Stockholm, februari 2012.
Vänster: Det avspärrade torget efter att tältlägret avhysts, med byggtängel i mars 2012.
Höger: Torgets sociala förändring under hösten 2012.

1968

MASSOR
Utställningen var ett samarbete mellan Sveriges arkitekturmuseum, Svenska Institutet och Svenska Slöjdföreningen (Svensk Form sedan 1976) och visades först på Moderna Museet 1968, och även som det svenska bidraget till 14:e triennalen i Milano, för internationell konstindustri, arkitektur och design. Utställningen som bestod av 2 900 skioptikonbilder, ljusbilder projicerade på skärmar, var tekniskt sett en vidareutveckling av Arkitekturmuseets utställning *Hej stad* från 1966. Även till *Massor* specialkomponerades musik. Temat var det moderna mass- och konsumtionssamhällets problem. 1969 fortsatte *Massor* som vandringstutställning till Musée des Arts Décoratifs i Paris. Utställningsarkitekter var Sture Balgård och Jöran Lindvall. Musiken komponerades av Ralph Lundsten och Leo Nilsson.



Kulturfestivalen i augusti, av kulturinstitutioner som flyttar ut sin verksamhet i tält. Inte bara vi har frågat oss om torgets användning och funktion i staden. Stockholms stad vill lösa problem med prostitution och droghandel med en omvandling av Brunkebergstorg från en – som det står på hemsidan – livlös baksida till en plats för upplevelser och trivsel.

Det är denna trevlighetens konsensus som först stryker med när någon provar offentlighetens gränser och i början av mars, efter en kylig och mörk vinter, kördens decimerad skara ockupanter brutalt bort från Brunkebergstorg som rensades från alla synliga spår av mänskligt liv. En ny efemär arkitektur intog torget med ett språk lika hårt som platsen själv. Kring torget sattes ett drygt manshögt kravallstaket upp och skyl-

tar med *tillträde förbjudet för obehöriga* och ingen kunde längre passera över torget. Och – låt oss använda begreppen årligt: Där och då blev torget ockuperat men utan tydlig avsändare. Frågan är om det är vi invånare som är obehöriga och vem som har mandat att stänga av ett torg mitt i Stockholm?

Den 3 april 2012 plockades kravallstaket ner och nu är torget lika övergivet och skräpigt som förut i sin avvaktn på att fyllas med det folkliv som enligt Stockholms stad enbart kommersiell verksamhet kan bidra med.

TEXT: MONICA SAND

1 *Rösträtt*, performance, 2010: vimeo.com/15317765

Foto: 1. Isa Sand 2. Monica Sand 3. Sten Hellman